

هلال طلایی و تاثیر آن بر جغرافیای امنیتی مرزهای شرقی (بررسی تطبیقی ناهنجاری‌های اجتماعی استان‌های شرقی کشور طی سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۸۹)

فرخ‌الله شاه‌بهرامی^۱، عزت‌الله عزتی^۲

تاریخ دریافت: ۱۳۸۹/۰۴/۲۲ تاریخ پذیرش: ۱۳۸۹/۰۶/۲۲

چکیده

هدف: مواد مخدر از نظر آسیب شناسی تهدیدی استراتژیکی و چند وجهی است که به مقتضیات زمان یکی از چهره‌های آن برجسته‌تر از سایر چهره‌ها می‌شود. ایران و به‌طور خاص استان‌های شرقی آن به سبب موقعیت جغرافیایی و قرار گرفتن در مجاورت یکی از بزرگ‌ترین کانون‌های تولید و قاچاق مواد مخدر (هلال طلایی) نسبت به آسیب‌های اجتماعی در خطر بیشتری قرار دارد. **روش:** این تحقیق بر آن است برخی از ناهنجاری‌های اجتماعی با شاخص‌های (قاچاق مواد مخدر، متهمین مرتبط با مواد مخدر، رابطه نامشروع، درگیری فردی، راهزنی و سرقت به‌عنف) را با استفاده از روش تلفیقی به صورت تطبیقی طی سال‌های ۸۹-۱۳۸۳ مورد بررسی قرار دهد. **یافته‌ها:** نتایج نشان داد که ساکنان استان‌های سیستان و بلوچستان در بحث قاچاق مواد مخدر بیشترین آلودگی و استان کرمان در زمینه راهزنی از آلودگی بالایی برخوردار است. در رابطه با مولفه‌های سرقت به‌عنف، تعداد متهمین دستگیر شده، درگیری فردی و رابطه نامشروع استان خراسان رضوی بیشترین تاثیرپذیری را از این همجواری داراست. **نتیجه‌گیری:** توسعه اقتصادی، توجه به زیر ساخت‌های اجتماعی و فرهنگی، گسترش مشارکت عمومی جامعه مورد مطالعه در فعالیت‌های اجتماعی و افزایش انسجام اجتماعی پیشنهاد می‌شود.

کلید واژه‌ها: جغرافیای امنیتی، مرزهای شرقی، هلال طلایی، ناهنجاری، اجتماعی

۱. نویسنده مسؤول: دکترای جغرافیای سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران. پست الکترونیک: baharanmi-F@yahoo.com

۲. استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران

مقدمه

وجود زمینه‌های رشد و گسترش مواد مخدر در جامعه ایران و قاچاق آن که هم اکنون به یک تجارت زیرزمینی و نامرئی تبدیل شده پیچیدگی اوضاع فعلی را باعث شده و می‌رود تا به یک بحران اساسی در جامعه تبدیل شود. علی‌رغم تمهیدات اتخاذ شده در ابعاد گوناگون از جمله تشدید قوانین، مجازات مرتکبین قاچاق مواد مخدر، مجرم شمردن فرد معتاد، انسداد مرزهای شرقی، اقدامات پزشکی و درمانی و انجام طرح‌ها و پروژه‌های مختلف برای شناخت علل این پدیده و به کارگیری راهکارهای متعدد، هر روز نسبت به قبل شاهد گسترش روز افزون ناامنی در مرزهای شرقی کشور، افزایش تعداد معتادان، کاهش متوسط سن اعتیاد، بالارفتن نرخ شیوع اعتیاد، ناکارآمدی برنامه‌های درمانی، متحمل شدن هزینه‌های متعدد امنیتی اقتصادی و اجتماعی آن در جامعه‌مان بوده‌ایم. با این نگاه به مختصات و موقعیتی که جمهوری اسلامی ایران دارد باید گفت که مواد مخدر یکی از جدی‌ترین و فوری‌ترین تهدید ملی برای جامعه است، و نخستین گام برای مواجهه و مقابله اصولی و بنیادین با این پدیده شوم بررسی کارشناسانه و کاربردی و ارایه تعریفی دقیق، روزآمد و کارآمد از تهدیدی به نام مواد مخدر است.

جمهوری اسلامی ایران به سبب موقعیت جغرافیایی و قرار گرفتن در مجاورت یکی از بزرگ‌ترین کانون‌های تولید و قاچاق مواد مخدر (هلال طلایی منطقه حایل بین ایران و افغانستان و پاکستان) در مسیر ترانزیت مواد مخدر به کشورهای اروپایی واقع شده است. به‌رغم مبارزه همه‌جانبه جمهوری اسلامی ایران با این پدیده خانمان سوز و تقدیم تعداد زیادی شهید و هزاران نفر جانباز، ایران به دلیل موقعیت جغرافیایی و همجواری با دو کشور افغانستان و پاکستان و سهل‌الوصول بودن مسیر ترانزیت مواد به اروپا (۵۰٪ الی ۶۰٪ مواد مخدر تولید شده) کانون توجه قاچاقچیان بین‌المللی مواد مخدر بوده و هست. امروزه نخبگان و نهادهای تصمیم‌ساز و تدبیر پرداز با نوعی فقر شناخت و ضعف تمهید و تدبیر استراتژی و فقدان رویکردی فراگیر، و همه‌سو نگر و مبتنی بر منطق «تعیین چند جانبه» (جست و جوی علل و عوامل مختلف و متنوع در پس این پدیده) مواجه هستند، در نتیجه این فقر، فقدان، استراتژی‌ها و تاکتیک‌های متخذه برای مقابله و مبارزه

با این تهدید قادر به تامین بهینه اهداف خود نبوده‌اند، و جامعه ما شاهد رشد روز افزون گسترده و عمق تاثیرات مخرب مواد مخدر بوده است (تاج‌یک، ۱۳۸۴).

نظرات مختلفی در ارتباط با تبیین انحرافات در جامعه وجود دارد. به نظر مرتن، از چهره‌های سرشناس مکتب مانکشنالیسم، همه صور و اشکال انحرافات و کژرفتاری‌ها زاییده ساختارهای اجتماعی و فرهنگی است. او تأکید خاصی نیز بر روی توزیع فرصت‌ها بین افراد مختلف یک جامعه دارد و عدم توزیع برابر فرصت‌ها در دسترسی به اهداف و وسائل را عامل مهمی در انحراف می‌داند. درواقع کنش‌های افراد از ویژگی‌های ساختی جوامعی که در آن پرورش یافته‌اند و زندگی می‌کنند تأثیر می‌پذیرد. در عین حال، افراد آن ویژگی‌های ساختاری را در کنش‌هایشان دوباره می‌آفرینند و تا حدی نیز تغییر می‌دهند (گیدنز، ترجمه صبوری، ۱۳۸۷).

رفیع‌پور معتقد است برای ایجاد نظم اجتماعی در یک جامعه ابتدا باید به هنجارهای درونی روی آورد. یعنی ابتدا هنجارها را با روش‌های تخصصی، بطور متقاعد و مجاب کننده‌ای درونی نمود. سپس با استفاده از فشار هنجاری و مجازات‌های غیررسمی، یک سیستم کنترل درونی به وجود آورد (رفیع‌پور، ۱۳۸۵). میلر معتقد است که کژ رفتاری نوعی واکنش افراطی است که با مناسبات فرهنگی طبقات پایین جامعه ارتباط دارد و در طی سالیان متمادی پیدایی و استمرار یافته است. او علت ظهور و دوام این خرده فرهنگ را در نیاز جامعه به نیروی کارگران نیمه ماهر می‌داند که باید به انجام کارهای سخت، تکراری و خسته کننده تن داده و بیکاری را تحمل کند (هارولامبوس، ترجمه صوفی، ۱۳۷۰).

نظریه دیگری که در این زمینه وجود دارد نظریه برچسب است. اولین طرفداران نظریه برچسب، لمرت^۱ و بکر^۲ خاطر نشان می‌سازند که هر کسی زمانی در زندگی خود به نوعی رفتار انحرافی دست زده است (ستوده، ۱۳۷۲). از نظر طرفداران این نظریه، این جامعه است که به تدریج برخی افراد را به گروه منحرفین وارد می‌کند. از نظر این نظریه پردازان اگر انحرافات و ناهنجاری‌های جزئی افراد توسط افراد مهم دیگر مانند دوستان، خانواده، کارفرمایان، مقامات مدرسه و... علنی و آشکار شود، فرد در وضعیت روحی و روانی

ناهنجاری قرار می‌گیرد و خودش نیز قبول می‌کند که از نظر تایید اجتماعی در رتبه پایین‌تر از محکوم‌کنندگان قرار دارد. بنابراین، برچسب منحرف را می‌پذیرد. برعکس اگر موقعیت اجتماعی طوری باشد که بتواند از خطاهای کوچک افراد صرف نظر کند احتمال زیادی دارد که وی به رفتارهای بهنجار دست یابد.

نظریه دیگر نظریه مهار است. رکلس در تعریف کجروی در نظریه مهار از یک طرف تعریف هیرشی را می‌پذیرد و از طرف دیگر به متغیر درونی موثر بر رفتار کجروانه به نام برداشت از خود یا خود پنداره توجه می‌کند (محسنی تبریزی، ۱۳۸۳).

نظریه دیگر نظریه پیوند افتراقی است. ادوین اچ ساترلند از اعضای مکتب شیکاگو با تاسی از نظریات شاو و مک کی، جرم را به آن چه تفاوت ارتباطات نامیده است، مربوط می‌داند. مفهوم تفاوت ارتباطات بسیار ساده است. در جامعه‌ای که دارای خرده فرهنگ‌های گوناگونی است برخی محیط‌های اجتماعی معمولاً مشوق فعالیت‌های غیرقانونی هستند، در صورتی که محیط‌های دیگر چنین نیستند. افراد از طریق ارتباط با دیگران که حامل هنجارهای تبهکارانه هستند، بزهکار یا تبهکار می‌شوند. به نظر ساترلند بیشتر رفتارهای بزهکارانه درون گروه‌های نخستین به ویژه گروه همسالان فرا گرفته می‌شود (گیدنز، ترجمه صبوری، ۱۳۸۷). در این جا، نظریه یادگیری اجتماعی بیان می‌کند که اگر رفتار یاد شده با معیارهای مورد پذیرش او همخوانی نداشته باشد، انتظار بازدارنده درونی «ملامت نفس» او را از انجام آن کار باز می‌دارد و این وضع حتی در مواردی که احتمال تنبیه بیرونی ضعیف و سود حاصل در خور توجه باشد هم قابل مشاهده است. (بیات، ۱۳۸۹). در این زمینه، آلبرت باندورا که می‌توان او را حامی اصلی این نظریه معرفی کرد، توجه خود را به جنبه‌ای خاص معطوف ساخته و مدعی شده است که غالب رفتارهای انسان از طریق مشاهده و در خلال فرایند الگوسازی فراگرفته می‌شود (بیات، ۱۳۸۹).

نظریه دیگر نظریه پیوند اجتماعی هیرشی^۱ است. به نظر دور کیم، تخطی از ارزش‌ها و قواعد اجتماعی به معنای عمل کردن برخلاف خواسته‌ها و انتظارات دیگران است. اگر کسی به خواسته‌های دیگران بی‌اعتنا باشد و درباره نظر آنان حساسیتی نداشته باشد،

احساس می‌کند که می‌تواند هنجارهای اجتماعی را نادیده بگیرد (آدلر^۱ و آدلر، ۲۰۰۴). نظریه پیوند اجتماعی، نظریه کنترل اجتماعی است که به طور خاص، به موضوع بزهکاری می‌پردازد. این نظریه از تلاش‌های اولیه برای فهم روش‌های درونی و بیرونی کنترل اجتماعی برخاسته است.

نظریه دیگر نظریه فشار عمومی اگنیو است. این نظریه سعی می‌کند تا وقوع جرمی را تبیین کند که ناشی از فشاری است که فرد در زندگی با آن رو به رو می‌شود. همچنین، این نظریه می‌تواند مقیاس‌های فشار، انواع اصلی فشار، رابطه بین فشار و بزهکاری، رویکردهای تقابلی به فشار، عالم رفتار بزهکارانه یا غیر بزهکارانه و نظریه‌های سیاسی را تعریف کند که مآخذشان این نظریه است. اگنیو به پیچیده بودن فشار در جامعه مدرن تاکید دارد (علی‌وردی نیا، ۱۳۸۹).

این تحقیق بر آن است برخی از ناهنجاری‌های اجتماعی را که در استان‌های شرقی کشور با آن دست و پنجه نرم می‌کند را مورد بررسی قرار داده و به این سؤال پاسخ دهد که کدام یک از استان‌های شرقی کشور بیشتر تحت تاثیر معضلات و ناهنجاری‌های ناشی از همجواری با هلال طلایی قرار گرفته است. در این رابطه ۵ مورد از معضلات ناشی از این همجواری (بر متهمین مرتبط با مواد مخدر، سرقت به عنف، درگیری فردی، راهزنی، و رابطه نامشروع) در استان‌های سیستان و بلوچستان، خراسان رضوی، خراسان جنوبی، کرمان مورد بررسی تطبیقی قرار گرفته است.

هلال طلایی، ناحیه‌ای بیابانی است که دور از دسترس دولت‌های ایران، پاکستان و افغانستان قرار دارد. این ناحیه به دلیل این که محل سوق الجیشی مواد مخدر، محل تولید هروئین و انبار تسلیحات نظامی است، به هلال یا مثلث طلایی شهرت دارد. مثلث طلایی پس از سقوط طالبان در افغانستان به محل تجمع عرب-افغان‌های القاعده تبدیل شد و پیوندهای مذهبی و قومی عشایر و قبایل این نواحی، امکان اختفای آن‌ها را افزایش داده است. عملیات پاکسازی نیروهای ائتلاف به رهبری آمریکا با همکاری پرسنل نظامی پاکستان و افغانستان در منطقه و زیرستان-مشفرف به مثلث طلایی انجام می‌گیرد. همچنین،

عملیات گشت‌زنی نیروهای انتظامی جمهوری اسلامی ایران در مرزهای شرقی کشور در نواحی مشرف به مثلث طلایی صورت می‌گیرد. استان‌های مجاور مرزهای شرقی ایران دقیقاً در نزدیکی مثلث طلایی قرار دارد. پیوندهای مذهبی و قومی و قبیله‌ای در این نواحی سریال قاچاق مواد مخدر و تسلیحات، مهاجرت‌های غیرقانونی و جنایات سازمان یافته و توسعه نیافتگی منطقه، محیط مستعدی را برای گروه‌های مخالف به وجود آورده است. نفوذ عوامل القاعده در جنبش‌های قومی بلوچ می‌تواند به تبانی گروه‌های تروریستی، شبکه‌های جنایات سازمان یافته، احزاب ناسیونالیستی افراطی و بنیادگرایی دینی بینجامد و به تدریج جبهه‌ای سیاسی و نظامی در برابر ایران در استان‌های مجاور شرقی باز کند (قلی‌زاده، ۱۳۹۰). وجود نواحی خشک، کویری و بیابانی مرزی با افغانستان و پاکستان یعنی از تایباد و نم‌کزار خواف تا زابل و از آن جا تا میرجاوه و گواتر شرایط نامساعد طبیعی ولی مساعد برای قاچاقچیان را ایجاد کرده است. این عرصه‌های وسیع نواحی خشک، کویری و بیابانی جولانگاه مناسبی برای تاخت و تاز قاچاقچیان فراهم کرده است. وجود سرزمین‌های خشک کم آب و گیاه و فقیر از لحاظ سکنه به ویژه در مناطق جنوب شرقی تا نواحی مرکزی کشور که از شرایط اقلیمی و ژئومورفولوژی نامساعدی برخوردارند عوامل و محیط‌های مناسبی برای تسهیل در امر انتقال و توزیع مواد مخدر به شمار می‌روند. از این رو نقش مهمی در سهولت پخش مواد مخدر به قسمت‌های داخلی و دیگر مناطق کشور دارند (کرودانی، ۱۳۷۸).

جدول ۱: نگاه آماری به تقسیمات کشوری استان‌های شرقی

استان	مساحت	جمعیت	شهرستان	بخش	شهر	دهستان	آبادی	شهر مرزی
خراسان رضوی	۳۱۳۳۳۵	۵۵۹۳۰۴۷	۲۳	۷۵	۵۴	۲۲۲	۷۹۹۶	۷
خراسان جنوبی	۹۵۳۸۵	۶۰۰۵۶۸	۸	۱۹	۲۳	۴۹	۲۸۶۹	۴
سیستان و بلوچستان	۱۸۷۵۰۲	۲۴۰۵۷۴۲	۱۴	۶۷	۳۶	۱۶۰	۷۴۰۲	۶
کرمان	۱۸۰۷۲۶	۲۶۵۲۴۱۳	۱۷	۴۶	۶۰	۱۴۳	۱۱۶۲۵	۰

مسیرهای عمده قاچاق مواد مخدر در جهان عبارتند از: مسیر ایران، آسیای میانه، بالکان و مسیرهای انحرافی شمالی، مرکزی، و جنوبی. ایران در مجاورت منطقه هلال طلایی قرار دارد

که در آن افغانستان به تنهایی ۷۵ درصد تریاک جهان را تولید می‌کند. همچنین تامین کننده بیش از ۸۰ درصد هروئین اروپا است. ایران نزدیک‌ترین مسیر بین افغانستان و اروپاست. لذا مرزهای شرقی کشور با بیشترین فشار قاچاقچیان بین المللی مواد مخدر روبه‌روست. گستردگی مرزهای ایران با طول حدود ۲۰۰۰ کیلومتر نیز کشور ما را از نظر قاچاق مواد مخدر آسیب پذیر کرده است. طی دو دهه گذشته بیش از ۳ میلیون آواره افغانی به دفعات و بصورت مجاز و غیر مجاز در این مرز طولانی تردد کرده‌اند و لذا به تمام نقاط آن آشنایی دارند. تجهیز قاچاقچیان به انواع سلاح‌های گرم و وسایل ارتباطی مدرن به آن‌ها در این کار کمک می‌کند. در حال حاضر، قاچاق مواد مخدر در این مسیر به طور عمده از افغانستان به خراسان صورت می‌گیرد و مناطق اصلی قاچاق در شمال در اطراف تایباد، نزدیک به جنوب در اطراف بیرجند، و به سمت جنوب در اطراف منطقه زابل در استان سیستان و بلوچستان است. منطقه دیگر در اطراف سرخس واقع در شمال شرقی‌ترین نقطه کشور و در مرز با ترکمنستان قرار دارد. بخشی از مواد مخدر وارد شده به ایران از طریق شیخ نشین‌های حاشیه خلیج فارس قاچاق می‌شود. سازمان دهندگان شبکه‌های قاچاق در خارج از ایران و معمولاً در پاکستان، امارات و سایر کشورهای منطقه استقرار دارند (آتشین، ۱۳۸۰). مسیر آسیای میانه: اخیراً افغانستان با انتقال آزمایشگاه‌های هروئین سازی خود به شمال، امکان قاچاق آسان‌تر این ماده را به کشورهای آسیای میانه و نیز دسترسی آسان به مواد شیمیایی مورد نیاز از طریق این جمهوری‌ها را فراهم نموده است. در گذشته، تریاک، بیش از هر ماده مخدر دیگر از شمال افغانستان قاچاق می‌شد. اما امروزه بر قاچاق هروئین از این مسیر افزوده شده است. افزایش خرید و فروش و قاچاق مواد مخدر در کشورهای آسیای میانه موجب فساد و رشوه خواری در دستگاه‌های دولتی گردیده است. اکثر مسیرهای قاچاق مواد مخدر از طریق آسیای میانه، به سمت غرب و فدراسیون روسیه و یا از طریق دریای خزر و کشورهای قفقاز به سمت ترکیه است. مواد مخدر از افغانستان به منطقه کوهستانی بدخشان و تاجیکستان و از آن جا به قرقیزستان، ازبکستان و سپس روسیه می‌رود. همچنین، مستقیماً از افغانستان وارد ازبکستان شده و سپس به مناطق مرزی ازبکستان و ترکمنستان، و از آن جا به اروپا و آمریکا حمل می‌شود. توسعه بزرگراه کاراکروم از کراچی به آلماتی پایتخت قزاقستان و احیای راه ابریشم که آسیا را به خاور دور وصل

می‌کند قاچاق مواد مخدر را در منطقه هلال طلائی بیش از پیش توسعه داده است (آتشین، ۱۳۸۰). مسیر بالکان: مواد مخدر تولید شده در منطقه هلال طلائی، پس از عبور از ایران وارد ترکیه می‌شود و پس از فرآوری در آزمایشگاه‌های غیرقانونی این کشور به بلغارستان، مقدونیه، بوسنی و هرزگوین، کرواسی، اسلوونی، آلبانی و یونان ارسال می‌شود. طی دهه گذشته قاچاق هروئین به طور فزاینده‌ای از طریق امکانات جاده‌ای در مسیر بالکان جریان داشته است و با استفاده از همین مسیر تریاک و هروئین به ایتالیا و مقدونیه ارسال شده‌اند (مارتین بوث، ترجمه نورای، ۱۳۸۰). مسیرهای انحرافی شمالی عبارتند از: الف) ترکیه، بلغارستان، رومانی، مجارستان، اسلوونی، چک، آلمان، هلند؛ ب) ترکیه، بلغارستان، رومانی، مجارستان، اتریش، آلمان، هلند؛ ج) ترکیه، بلغارستان، رومانی، اوکراین، لهستان، آلمان؛ د) ترکیه، رومانی، مجارستان، اسلواکی، چک، آلمان، هلند. مسیر انحرافی مرکزی عبارت است از: ترکیه، بلغارستان، یوگسلاوی، بوسنی و هرزگوین، کرواسی، اسلوونی، ایتالیا، و مسیر انحرافی جنوبی عبارت است از: ترکیه، یونان، ایتالیا (آتشین، ۱۳۸۰).

روش

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

روش تحقیق در این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر نوع تلفیقی (کمی و کیفی) می‌باشد. روش گردآوری اطلاعات به صورت اسنادی و کتابخانه‌ای، و همچنین با استفاده از پرسشنامه صورت گرفته است.

جامعه آماری این پژوهش کارشناسان و افراد ذی‌نفوذ و ذی‌صلاح بوده که در زمان تحقیق در استان‌های شرقی مسؤولیت اجرایی و امنیتی داشته‌اند. از این میان به روش نمونه‌گیری در دسترس تعداد ۱۲۰ نفر از کارشناسان و افراد ذی‌نفوذ و ذی‌صلاح برای مطالعه انتخاب شدند.

یافته‌ها

برای بررسی تفاوت میانگین نمرات نظرات گروه منتخب با حد وسط از آزمون تی تک نمونه‌ای به شرح زیر استفاده شد.

جدول ۲: نتایج آزمون تی برای بررسی وضعیت دیدگاه گروه منتخب نسبت به ناهنجاری اجتماعی

گویه‌ها	میانگین نظری	میانگین تجربی	آمار t	درجه آزادی	معنی داری
قاچاق مواد مخدر	۲	۲/۶۲	۶/۸۸	۱۳۴	۰/۰۰۱
سرقت به عنف	۲	۲/۱۵	۱/۸۸	۱۳۲	۰/۰۶۲
رابطه نامشروع	۲	۲/۶۱	۶/۹۴	۱۳۴	۰/۰۰۱
درگیری فردی	۲	۲/۶۲	۶/۷۸	۱۳۱	۰/۰۰۱
راهزنی	۲	۲/۹۰	۱۱/۰۱	۱۳۳	۰/۰۰۱
متهمین مواد مخدر	۲	۲/۶۹	۱۳/۴۲	۱۱۳	۰/۰۰۱

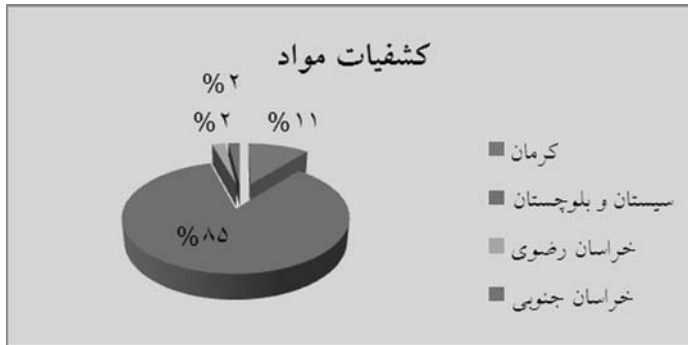
همان‌گونه که در جدول فوق مشاهده می‌شود تمام موارد (قاچاق مواد مخدر، رابطه نامشروع، درگیری فردی، راهزنی، و متهمین مواد مخدر) از دیدگاه گروه منتخب نمرات بالاتر از متوسط دریافت داشته‌اند و تنها سرقت به عنف تفاوت معناداری نداشته است.

جدول ۳: توزیع فراوانی متغیر «راهکار کاهش آسیب‌های اجتماعی» از دیدگاه نمونه منتخب

سطلوح	فراوانی
تلاش در جهت ارتقاء فرهنگ جامعه	۲۱
ایجاد مراکز فنی - حرفه‌ای، ورزشی، تفریحی و ملی	۱۵
تکمیل طرح انسداد مرز	۱۰
اشتغال‌زایی تقویت ابعاد اقتصادی	۳۵
افزایش آگاهی و اعتمادسازی به مراجع دولتی	۱۸
مشارکت مردم در امور اجتماعی گسترش عدالت اجتماعی	۱۵
برنامه‌ریزی برای برخورد با سازندگان و حمل‌کنندگان سلاح سرد	۷
ازدواج اهل تسنن با تشیع برای رفع اختلافات	۶

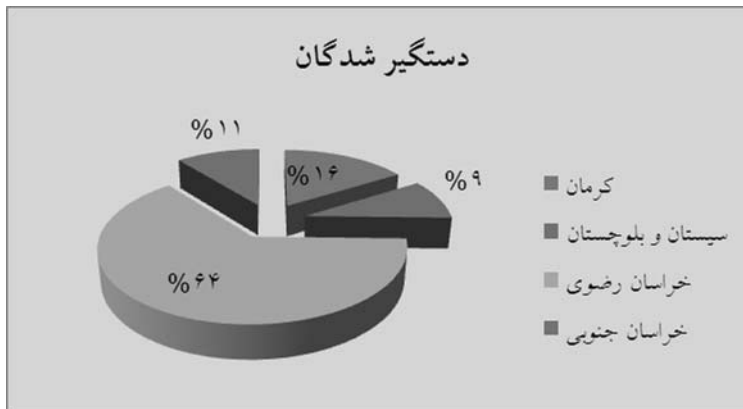
با توجه به جدول فوق، می‌توان مطرح کرد که بیشترین فراوانی در متغیر «راهکار کاهش آسیب‌های اجتماعی» مرتبط با مؤلفه‌های «اشتغال‌زایی» با فراوانی (۳۵ نفر)، پس از آن «تلاش در جهت ارتقاء فرهنگ جامعه» با فراوانی (۲۱ نفر) و سپس «افزایش آگاهی» با فراوانی (۱۸ نفر) عنوان شده است.

میزان کشفیات مواد به تفکیک پنج استان در نمودار زیر ارائه شده است.

نمودار ۱: مقایسه میزان کشفیات سالهای ۸۹-۱۳۸۳ بر حسب استان

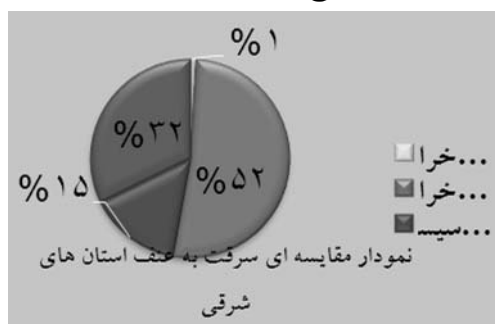
استان سیستان و بلوچستان در مقایسه با جمعیت ساکن در این منطقه با ۸۵ درصد کشفیات مواد مخدر طی سالهای مورد مطالعه بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داده و استان کرمان با ۱۱ درصد در رتبه بعدی، و دو استان خراسان رضوی و خراسان جنوبی هر کدام با ۲ درصد کمترین فراوانی را به خود اختصاص داده‌اند. این امر نشان می‌دهد که استان سیستان و بلوچستان مسیر اصلی قاچاق مواد مخدر محسوب می‌گردد. میزان دستگیر شدگان مواد مخدر به تفکیک پنج استان در نمودار زیر ارایه شده است.

نمودار ۲: مقایسه میزان دستگیر شدگان سالهای ۸۹-۱۳۸۳ بر حسب استان

همان گونه که مشاهده می‌شود استان خراسان رضوی با ۶۴ درصد بیشترین فراوانی را در رابطه با دستگیر شدگان مواد مخدر از میان استانهای شرقی به خود اختصاص داده و استان کرمان با ۱۶ درصد در رتبه بعدی و استانهای خراسان جنوبی با ۱۱ درصد و استان سیستان و بلوچستان با ۹ درصد کمترین فراوانی را به خود اختصاص داده‌اند.

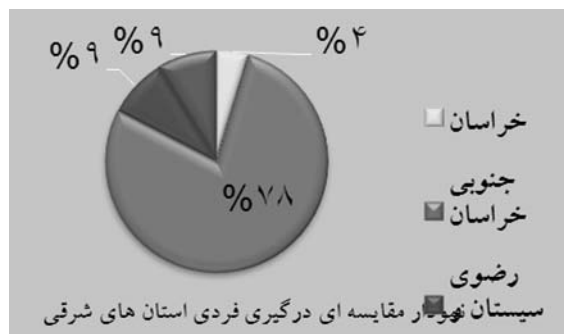
میزان سرقت به عنف به تفکیک پنج استان در نمودار زیر ارایه شده است.

نمودار ۳: مقایسه‌ی میزان سرقت به عنف برحسب استان

نمودار مقایسه‌ای سرقت به عنف نشان می‌دهد استان خراسان رضوی ۵۲ درصد، استان کرمان ۳۲ درصد، استان سیستان و بلوچستان ۱۵ درصد و استان خراسان جنوبی ۱ درصد از سرقت به عنف را طی سال‌های ۱۳۸۹-۱۳۸۳ به خود اختصاص داده‌اند که نسبت به جمعیت ساکن در هر استان ک‌رمان بیش‌ترین فراوانی و بعد از آن استان خراسان رضوی و سیستان و بلوچستان در رتبه بعدی و استان خراسان جنوبی در آخر قرار دارد.

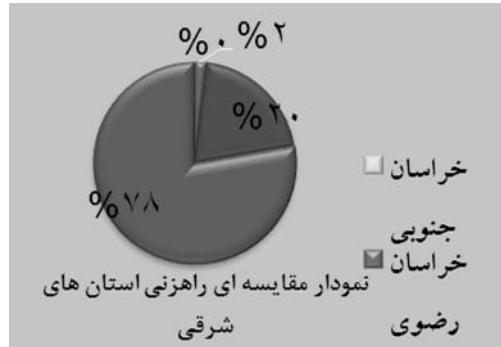
میزان درگیری‌های فردی به تفکیک پنج استان در نمودار زیر ارایه شده است.

نمودار ۴: مقایسه‌ی درگیری‌های فردی برحسب استان

نمودار مقایسه‌ای درگیری‌های فردی نشان می‌دهد طی سال‌های ۱۳۸۹-۱۳۸۳ خراسان رضوی با ۷۸ درصد رتبه اول، استان کرمان و سیستان و بلوچستان هر کدام با ۹ درصد در رتبه بعدی و استان خراسان جنوبی با ۴ درصد در رتبه آخر قرار گرفته است که نسبت به جمعیت ساکن در هر استان خراسان رضوی بیشترین فراوانی و سپس استان خراسان جنوبی

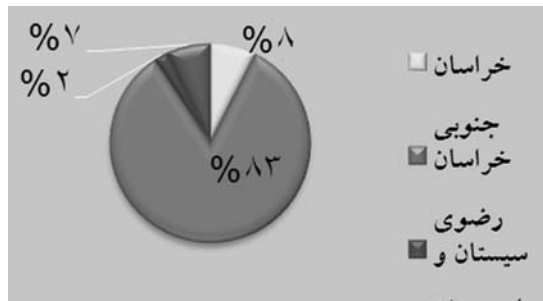
در رتبه بعدی و استان‌های سیستان و بلوچستان، کرمان به ترتیب در رتبه‌های آخر قرار دارند. البته لازم به ذکر است که بسیاری از درگیری‌های فردی در استان کرمان و سیستان و بلوچستان از طریق ریش سفیدان هر طایفه حل و فصل می‌شود. میزان راهزنی به تفکیک پنج استان در نمودار زیر ارائه شده است.

نمودار ۵: مقایسه‌ی راهزنی بر حسب استان

نمودار مقایسه‌ای نشان می‌دهد که طی سالهای ۸۹-۱۳۸۳ کرمان ۷۸ درصد، سیستان و بلوچستان ۲۰ درصد، خراسان رضوی ۲ درصد و خراسان جنوبی صفر درصد از راهزنی استان‌های شرقی را به خود اختصاص داده که نسبت به جمعیت ساکن در هر استان کرمان بیشترین فراوانی و بعد از آن استان سیستان و بلوچستان در رتبه بعدی قرار دارد. این امر نشان دهنده این موضوع است که استان کرمان به علت فضای باز جغرافیایی و تحت تاثیر قرار گرفتن از همجواری با استان سیستان و بلوچستان رتبه اول ناهنجاری راهزنی از میان استان‌های شرقی را کسب نموده است.

میزان رابطه نامشروع به تفکیک پنج استان در نمودار زیر ارائه شده است.

نمودار ۶: مقایسه‌ی رابطه نامشروع بر حسب استان

نمودار مقایسه‌ای رابطه نامشروع در استان‌های شرقی نشان می‌دهد خراسان رضوی ۸۳ درصد، خراسان جنوبی ۸ درصد، استان کرمان ۷ درصد، و استان سیستان و بلوچستان ۲ درصد از ناهنجاری‌های رابطه نامشروع را طی سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۸۹ به خود اختصاص داده‌اند که نسبت به جمعیت ساکن در هر استان، خراسان جنوبی بیشترین فراوانی و خراسان رضوی و کرمان در رتبه بعدی و استان سیستان و بلوچستان کمترین فراوانی را دارا است.

بحث و نتیجه‌گیری

آنچه که از نظر گذشت یافته‌های تحقیق در مورد برخی از ناهنجاری‌هایی است که در استان‌های شرقی متأثر از همجواری با محور هلال طلایی است، و به این سؤال پاسخ می‌دهد که کدام یک از استان‌های شرقی بیشتر تحت تأثیر معضلات و ناهنجاری‌های ناشی از همجواری با محور هلال طلایی قرار گرفته است که با استفاده از روش تحقیق تلفیقی (کمی و کیفی) به سؤالات به صورت توصیفی و استنباطی پاسخ گفته شد.

نتایج تحقیق نشان داد که استان سیستان و بلوچستان در مقایسه با جمعیت ساکن در این منطقه بیشترین تأثیرپذیری از محور هلال طلایی را داشته و از دیدگاه نمونه تحقیق (خبرگان) نیز این تأثیرپذیری بالاتر از حد متوسط بوده است. آن چیزی که در این رابطه قابل بحث است این است که سیستان و بلوچستان به عنوان کانون تحرک قاچاقچیان است به گونه‌ای که ۸۵ درصد از کشفیات مواد مخدر طی مدت مورد مطالعه به این استان تعلق دارد. بنابراین می‌توان گفت که این استان مامنی برای قاچاق و ترانزیت مواد مخدر محسوب می‌گردد.

در رابطه با متهمین دستگیر شده در استان‌های مورد مطالعه نتایج نشان داد که استان خراسان رضوی با ۶۴ درصد بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داده و در مقایسه با جمعیت ساکن در این منطقه بیشترین تأثیرپذیری از محور هلال طلایی را داشته است. از دیدگاه نمونه تحقیق (خبرگان) نیز این تأثیرپذیری بالاتر از حد متوسط بوده است. کرمان با ۱۶ درصد در رتبه دوم و استان خراسان جنوبی با ۱۱ درصد در رتبه سوم و استان سیستان و

بلوچستان با ۹ درصد در رتبه آخر قرار دارد. با توجه به اینکه استان سیستان و بلوچستان رتبه اول کشف مواد را دارد و از طرفی رتبه آخر دستگیرشدگان را دارد این مطلب نشان می دهد که بیشتر مواد مخدر کشف شد، در استان سیستان و بلوچستان بلا صاحب بوده است. نتایج نشان داد استان خراسان رضوی ۵۲ درصد، استان کرمان ۳۲ درصد، استان سیستان و بلوچستان ۱۵ درصد و استان خراسان جنوبی ۱ درصد از سرقت به عنف را طی سال های ۱۳۸۹-۱۳۸۳ به خود اختصاص داده اند. نسبت به فضای جغرافیایی استان، کرمان بیشترین درصد و بعد از آن استان خراسان رضوی و سیستان و بلوچستان در رتبه بعدی و استان خراسان جنوبی در رتبه آخر قرار دارد و از دیدگاه نمونه تحقیق (خبرگان) نیز این تاثیر پذیری در حد متوسط بوده است.

نتایج نشان داد خراسان رضوی با ۷۸ درصد رتبه اول، استان کرمان و سیستان و بلوچستان هر کدام با ۹ درصد در رتبه بعدی و استان خراسان جنوبی با ۴ درصد رتبه آخر را در درگیری های فردی طی سال های ۱۳۸۹-۱۳۸۳ به خود اختصاص داده اند که با توجه به فضای جغرافیایی استان، خراسان رضوی بیشترین درصد و سپس استان خراسان جنوبی در رتبه بعدی و استان های سیستان و بلوچستان، و کرمان به ترتیب در رتبه های آخر قرار دارند. البته بسیاری از درگیری های فردی در استان کرمان و سیستان و بلوچستان از طریق ریش سفیدان هر طایفه حل و فصل می شود. و از دیدگاه نمونه تحقیق (خبرگان) نیز این تاثیر پذیری بالاتر از حد متوسط بوده است.

نتایج نشان داد استان کرمان ۷۸ درصد، سیستان و بلوچستان ۲۰ درصد، خراسان رضوی ۲ درصد، خراسان جنوبی صفر درصد از راهزنی استان های شرقی طی سال های ۱۳۸۹-۱۳۸۳ را به خود اختصاص داده اند که نسبت به فضای جغرافیایی در هر استان، کرمان بیشترین درصد و بعد از آن استان های سیستان و بلوچستان در رتبه بعدی قرار دارند. این امر نشان دهنده این موضوع است که استان کرمان به علت فضای باز جغرافیایی و تحت تاثیر قرار گرفتن از همجواری با استان سیستان و بلوچستان رتبه اول ناهنجاری راهزنی از میان استان های شرقی را کسب نموده است. از دیدگاه نمونه تحقیق (خبرگان) نیز این تاثیر پذیری بالاتر از حد متوسط بوده است.

نتایج نشان داد خراسان رضوی ۸۳٪، استان خراسان جنوبی ۸ درصد، استان کرمان ۷ درصد، استان سیستان و بلوچستان ۲ درصد ناهنجاری‌های رابطه نامشروع را طی سال‌های ۱۳۸۹-۱۳۸۳ به خود اختصاص داده‌اند که با توجه به فضای جغرافیایی استان، خراسان جنوبی بیشترین درصد و خراسان رضوی و کرمان در رتبه بعدی و استان سیستان و بلوچستان کمترین درصد را دارا می‌باشد. علت کاهش درصد در استان سیستان و بلوچستان ممکن است به این علت باشد که اکثر جمعیت این استان اهل تسنن بوده و تعدد زوجین در بین آن‌ها این ناهنجاری را کاهش داده است.

در مجموع، استان‌های سیستان و بلوچستان در بحث قاچاق مواد مخدر بیشترین آلودگی و استان کرمان در خصوص راهزنی از آلودگی بالایی برخوردار است. در رابطه با مولفه‌های سرقت به عنف، تعداد متهمین دستگیر شده، درگیری فردی و رابطه نامشروع استان خراسان رضوی بیشترین تاثیرپذیری را از این همجواری برخوردار است. براساس دیدگاه‌ها و مبانی نظری اعلامی ساختار اجتماعی، درونی شدن هنجارها، واکنش‌های افراطی، محیط‌های اجتماعی مشوق فعالیت و مباحث مربوط به مرکز پیرامون در این استان‌ها مشهود بوده است. آن چیزی که به نظر می‌رسد به عنوان راهکار مد نظر قرار گیرد به شرح زیر است:

توسعه اقتصادی به عنوان زیر بنای تمام شاخص‌های توسعه از جمله توسعه اجتماعی و فرهنگی-سیاسی تاثیر به‌سزایی با معیشت و توان مالی اقشار جامعه دارد و از سویی دیگر رابطه تنگاتنگی با هنجارهای اجتماعی و بروز ناهنجاری‌ها دارد. توجه به ساختارهای اجتماعی جامعه، زیرساخت‌های اجتماعی جامعه را قوی‌تر کرده و گرایش به هنجارها بهینه می‌شود. این موضوع در نظریه مرتن نیز تاکید شده است. جلب حمایت و اعتماد شهروندان از سوی مقامات اجرایی و مسئولین فرهنگی و اجتماعی در استان‌های شرقی و افزایش احساسات تعلق بین مردم از طریق مشهود بودن این اقدامات و فعالیت‌ها می‌تواند مفید باشد. گسترش فرهنگ و آموزش عمومی در بین استان‌های شرقی خصوصاً مناطق مرز نشین که زمینه‌ساز برخورداری مردم از فرهنگ عمومی و فرصت‌های موجود پیش رو در منطقه می‌باشد در کاهش اثرپذیری می‌تواند موثر باشد. توجه به پتانسیل‌های غنی علمی

و فنی مردم منطقه و نظام‌مند شدن این پتانسیل‌ها که نقش تعیین کننده‌ای در ایجاد بسترهای همگرایی مردم منطقه دارد نیز می‌تواند مفید فایده باشد.

منابع

- آتشین، شعله (۱۳۸۰). *ماء، اعتیاد، جامعه*. جلد اول، تهران، انتشارات گوه‌ر منظوم.
- آقازاده، علیرضا (۱۳۸۴). *بررسی تحلیلی و کاربردی سیاست جنایی ایران در قبال قاچاق کالا*. تهران: نشر آریان
- بیات، بهرام (۱۳۸۹). *آسیب شناسی حاشیه نشینی در شهر تهران*. موسسه نشر شهر
- رفیع پور، فرامرز (۱۳۸۵). *آنا تومی جامعه: مقدمه‌ای بر جامعه شناسی کاربردی*. تهران: انتشارات شرکت سهامی انتشار
- تاجیک، محمدرضا (۱۳۸۴). *جامعه شناسی اعتیاد در ایران امروز*. تهران: نشر مهاجر
- قلی زاده، غلامرضا (۱۳۹۰). *بررسی ریشه ملی تهدید در مرزهای شرقی ایران*. هم‌شهری دیپلماتیک: ۴۳، ۴۰-۲۴.
- سام آرام، عزت اله (۱۳۸۶). *ناامنی در روستاها عاملی در توسعه نیافتگی روستا*. مجموعه مقالات همایش توسعه و امنیت انتظامی، معاونت امنیتی انتظامی وزارت کشور
- سختوت، جعفر (۱۳۷۴). *جامعه شناسی انحراف اجتماعی*. تهران: دانشگاه پیام نور
- ستوده، هدایت الله (۱۳۷۲). *مقدمه‌ای بر آسیب شناسی اجتماعی تهران: انتشارات آوای نور*
- سو تهیل، کیت و مویرا و کلر تیلور (۱۳۸۳). *شناخت جرم شناسی*. ترجمه میر روح الله صدیق. تهران: دادگستر.
- سهیلی، طاهر (۱۳۸۵). *ماهنامه دانشگاه عالی دفاع ملی*، شماره ۷۱-۷۰
- شیخاوند، داوود (۱۳۵۰). *جامعه شناسی انحرافات آسیب شناسی اجتماعی*. تهران: آموزشگاه عالی خدمات اجتماعی.
- صادقی، محمدهادی (۱۳۷۶). *حقوق جزای اختصاصی، جرائم علیه اشخاص*. تهران: نشر میزان.
- عصمت الهی، محمد هاشم (۱۳۷۸). *جریان پرشتاب طالبان*. تهران: الهدی.
- علیوردی نیا، اکبر (۱۳۸۹). *جامعه شناسی کارتن خوابی*. تهران: نشر جامعه شناسان.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۷). *جامعه شناسی*. ترجمه منوچهر صبوری، تهران: نشر نی.
- مارتین بوث (۱۳۸۰). *تاریخ تریاک*. ترجمه منوچهر نوایی. تهران: چاپ صفی علیشاه.
- معظمی، شهاب (۱۳۸۴). *جرم سازمان یافته*. تهران: انتشارات دادگستر
- محسنی تبریزی، علی رضا (۱۳۷۰). *بیگانگی علوم اجتماعی*. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- هارو، لامبوس (۱۳۷۰). *تئوری‌های انحراف*. ترجمه اماناله صوفی، مجله رشد علوم اجتماعی.
- Adler, patricia A. and peter, (2004). *Construction of Deviance*, Custom Edition. Thoumi, FranciscoE,1995 "The Size of the Illegal Drug Industry,"pages77-96 in drug Trafficking in American, Edited by Bruce m, Bagley and William o, walker, III, new Brunswick,nj: Transaction publishers